

	PAG.
historiis <i>F. Guicciardini</i>	158
Hermini ex Grisio ex Italico versio	177
gia.	191
me (<i>E. Hugon</i>)	22
<i>Ramorinus</i>	8
ti atque pedestris	
<i>M. Iacobelli</i>	86
fatio	118
scriptis <i>A. Brancaccio</i>	138, 174, 190

ex universo ter- venerunt ad cente- norationem agen- tum Gonzaga Sancto- dscriptus, latine	14
lli decretum de munitus gerentibus	
: De «sensuali» » litterarum ge- neratione	51
habita in S. Con- vento MCMXXVII	104
122	

matica <i>Francisci</i> it <i>Andreas Ha-</i> . 18, 36, 54, 72, 90	
na <i>Henrici No-</i> . 125, 143, 161, 179	
. 13, 32, 106, 155	
. 89	
. 155	

egantibus, esca- 35, 53, 71, 89, 108, 4, 142, 160, 178, 196	
1, 89, 108, 124, 142, 160, 178, 196	
1, 89, 108, 124, 142, 160, 178, 196	
i Mediolanensis os sint allocuti MCMXXVI (A. de	32

quo die octoge- splens, Mediola- ceres ad splen- (<i>F. Ramorinus</i>)	67
biscorum in	174
calamitas inter- ius)	191

ALMA ROMA

QVIDQVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

C.DEL VECCHIO.

Pro "ALMAE ROMAE,, Sociis

nuperrime prodiit JOSEPHI FORNARI

PARVUM ANTIBARBARUM

Volumen, cui praefatus est FELIX RAMORINO. constans pagg. 103, editione portatu facilis, venit italic. libell. 8.

Praeterea

Apud Commentarii Administratorem venum dantur eiusdem auctoris Milesiae fabulae latine scriptae scenisque accommodatae apud ephebea facile agendis:

Fridianus=Francisculi prandium.

Singulae pretio italic. libell. 2.

(*Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubent, addendum erit publici cursus pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus.*)

Pro lectoribus novisque sociis, qui **integralm ALMAE ROMAE collectionem** habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXVII, paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libellarum 325 pro Italia; pretium duplicatum, libell. Italic. scilicet 650, pro exteris gentibus.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam syngrapham (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, *recto tramite* requirendae sunt ab **ALMAE ROMAE** administratore (*Roma, 12, Via del Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est, non sinit ut foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

ociis

g. 103, edi-

em auctoris
pud ephebea

publici cursus

OMAE col-
m MCMXXVII,
mus libella-
et 650, pronummariam
te requiren-
'2, Via del
on sinit ut
di possit.

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Premium subnotationis an. MCMXXVII est pro Italia libell. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae septentrionalis et Canada doll. 3; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 30 exaequans; *ante solvendum rectoque tramite mittendum ad JOSEPHUM FORNARI doctorem, Romam, 12, Via del Governo Vecchio, 96.*

“ALMA ROMA,,
IN ANNUM MDCCCCXXVIII

Prospectum laboris nostri, ineunte hoc anno MCMXXVIII, lectorum oculis subiicientes, novos praesertim socios alloquimur: qui enim iam nos dudum comitantur, plane sciunt quid ALMA ROMA sibi proposuerit, quantaque fide et opere in incoepio suo perstiterit. Voluimus quidem re ostendere, regiam hanc linguam latinam, quae olim cum Romano imperio universum orbem pervasit, et nunc etiam per Catholicam Ecclesiam longe lateque diffunditur, aptam semper, flexibilem et idoneam exstare ad omnia, vel nostrae aetatis novissima, exprimenda; ita ut ablegatis tandem de universali, quem dicunt, sermone, conquisitionibus atque etiam aemulationibus, ipsi omnium matri, omnium animae et sanguinis altrici, debitus honor restituatur.

Itaque in commentario nostro omnis generis argumenta latine tractata sunt: litterae, historiae, civiles, oeconomicae et sociales quaestiones, quaeque ad artem diversasque disciplinas spectent, usque ad iocosa, ludicra et communia illa nostrae vitae, quae non ex hodieris sermonibus, neque ex ingenii celeritate petivimus, sed a parentis vitali rore haurire studuimus.

Haec fideles comites nostri per tria vitae nostrae lunstra viderunt habueruntque accepta; haec cum ipsis videbunt qui venturi erunt, quosque numero crescentes in dies speramus, diligentia praesertim amicorum nostrorum confisi, quorum unicuique grave profecto non evadet, unum saltem subnotatorem ex parte sua societati nostrae comparare.

In quam quidem non solum qui iam latinas litteras callent adnumerari cupimus; sed iuniores etiam, qui per vada et scopulos secundi ordinis scholarum cursum tenent, in quibus latinitatis studium iure meritoque a supremis moderatoribus amplificatus ubique, fausto alite, est. Neque sine causa «per vada et scopulos» diximus; persuasum enim

nobis est huiusmodi restitutionem ab imis fundamentis efficiendam esse, scilicet ab ipsa docendi ratione, ita ut non quasi in corporum mortuorum sectione, cum magna difficultate, indeque sine discipulorum amore, imo cum taedio latinae linguae eruditio impertiatur, verum uti significatio rei viventis adhuc et florentis in vigore mentis, in conformatione spiritus, litteras artesque omnes permeant. Ad haec consequenda commentarii nostri paginae non parum certe afferent utilitatis.

Sed quo propius ad hunc finem adipiscendum simus accessuri, utque etiam pluribus sociis morem geramus, qui fasciculos «Communia vitae» inscriptos, quos nonnullos ante annos edidimus, neque iam in uno quidem exemplari supersunt, ipsis hisce diebus a nobis requisiverunt, phrases et formulas iam in ipsis collectas ad latina colloquia instituenda, auctas et per capita ita distributas, ut usui faciliores succedant, iterum evulgare hoc anno aggrediemur, quum tamen et dialogi, et descriptiones, et quotquot occurrant opportuna argumenta, quae ad latine scribendum vel loquendum expeditius conferant, minime praetereamus, curantes in primis semper, ut, quamquam in varietate, denique sit totum simplex simul et unum.

* *

Restat ut de consociationis regulis pauca dicamus, sociis singulis commendantes, ut omnia recto tramite nobiscum expediant.

Subnotationis pretium, uti in superiore mens. Decembribus MCMXXVII fasciculo enunciavimus, idem atque in praeterito anno erit: libell. 15 in Italia; pro Civitatibus Foederatis et Canada doll. 3; pro exteris nationibus summa italicas libellas 30 exaequans. In *Patronorum* autem Commentarii nostri numerum adscribentur, qui summam italicas libellas 100 exaequantem miserint, vel socios novos quinque saltem adportaverint. Eorum nomen publici iuris in Commentario fiet.

Praeterea qui integrum ALMAE ROMAE collectionem ab anno MCMXIV ad annum MCMXXVII inclusive sibi cupiat - supersunt enim exemplaria nonnulla - mittat italic. libell. 325 pro Italia; pretium duplicatum, scilicet libell. 650 pro exteris gentibus.

Denique has leges in mente quisque habeat:

1) *Consociatio sub anni exitum non retractata pro redintegrata habetur.*

2) *Qui ALMAE ROMAE specimina habuit, neque post fasciculos tres acceptos reddidit - (quod nullo impedio facere poterat; quae enim a publico cursu tradita recusantur, gratuito ea mittenti restituuntur) tamquam socius valide reputabitur.*

Valete interim vos qui legitis; vobisque et vestris Superi fortunent!

DE CONTARDO FERRINIO¹

Plerumque evenit, Beatissime Pater, ut sanctitatis famam adipiscantur, qui procul a societate hominum vota concipient paupertatis castitatis et obedientiae monasticam disciplinam amplexati, aut saltem qui sacerdotium ineant extra claustra. Perraro virtutes heroicae pertinent ad viros, qui in oculis civitatis degunt aetatem athenaea celebrantes sive discipuli sive antecessores, praesertim peracto saeculo, quum Christiana Fides palam in ore atque in oculis omnium spernebatur. Nonne igitur miranda res fuit, quod Contardus Ferrini brevibus annis vitae suaee consummaverit tempora multa, et alumnis et magistris praeclarum singularis doctrinae sanctissimorumque morum exemplar? Quod, ne plura exordiar, luce clarius enitebit, si ordine enarravero quantis virtutibus Dei Famulus suum tempus fera tur gessisse.

Mediolani ortum habuit Contardus pri die nonas Apriles anno reparatae salutis millesimo octigesimo quinquagesimo nono, et statim sacris lustralibus aquis fuit ablutus. Rinaldus pater, eximius naturae speculator fuit atque huius scientiae doctor, et, quod pluris putandum est, ita christianis praeditus virtutibus, ut (iuxta cuiusdam testis opinionem) ipse merito sanctimonia donari posset, nisi quidquam de paterno lumine lux filii vivissima ferme detrahere videretur. A teneris unguiculis pietate Contardum imbuit Aloisia Buccel lati matersfamilias honestissima, quae

¹ Oratio habita coram Summo Pontifice ad causam Beatificationis dicendam pro illustrissimo illo viro, qui tantam non modo doctrinae, sed pietatis famam reliquit. Auctori clarissimo, Sacri Consistorii Advocate, quia orationem vulgandam nostro Commentario concederit, amplissimas gratias habemus, et publice referimus.

usque ad exitum vitae mutuam cum viro suo animorum consensionem atque integritatem servavit. Ubique locorum puer quotidie in sacras preces animum intendebat, et in paroecia religionis rudimenta addiscere consuevit. Quamobrem duodecim annos natus dignus existimatus est qui Panem Eucharisticum acciperet. Nec mirum. Namque, ut temporibus illis, citius non dabatur Eucharistia. Mature primis elementis et gymnasio studuit in schola cui nomen Boselli, quibus absolutis, adiit lyceum Beccariae. Utroque loco tantam adhibuit diligentiam, ut non modo condiscipulos facile superaret in iudicis literariis, sed etiam iis incitamento esset ad virtutes exercendas. Non solum ei praecox fuit ingenium, sed mira quoque prudentia, ita ut inter aequales ab improbis adolescentibus abhorreret, et cum optimis amicitiam iungeret, quae duratura esset diutissime. Varia eruditione repletus libros Scripturae Sacrae semper pree manibus habens, veteri sermone, quo unusquisque exaratus est, facile perlegebat, neque unquam aut nostra aut latina aut graeca interpretatione utebatur.

Itaque multa cum laude exacto lyceo, Papiae in athenaeo publico iurisprudentiae incubuit. Ibi in collegium Borromeum cooptatus, studio et virtutum omnium exercitio assidue operam dabant. Quamvis collegii moderator sacerdos esset, disciplina tamen laxata erat. Hiemali tempore vespertinis horis conveniebant sodales in aulam tepentem, ubi commode magistrorum preelectiones perpendent. Siquis autem ausus esset impudica vel impia in Deum verba proferre, illico Contardus, abscisso rerum omnium respectu, impudentem obiurgabat. Quod si improspere hac succedebat, alia aggrediebatur via. Collectis libris et chartulis, in suum redibat cubiculum. In coenaculo saepe suum vinum porrigebat sodali, cui paullo plus haurire expediebat; at quum hic olim

blasphemasset, renuit, atque humanissime diaetario bibere dedit. Nihilominus plerumque ei meritum habebant honorem, appellantes Aloisium Ferriniae domus, atque inter testes in actis quidam confessus est sibi notum non fuisse Contardi nomen, sed Aloisii. Propter bonam famam, qua fruebatur, Dei Servus suis sodalibus familiariter utebatur de rebus divinis sermonem habens, et persuadens ut sacris interessent in templo, et praecipue Maio mense ab Virginem Christi Matrem colendam.

Emenso studiorum curriculo, quum annum ageret primum et vicesimum, plenis suffragiis, doctorum insignibus ornatus est, et, quod magis fuit, pecuniarium praemium est consecutus ad studia perficienda penes alienigenas. Quapropter Berolinum missus est, ubi maxima pars hominum ab Ecclesia Catholica dissidet. Ipse tamen solito more suo functus, templum S. Edvigis frequentabat, minime unquam perterritus. Imo festis diebus nihil habebat antiquius, quam ibi contemplari fidelium multitudinem et pietatem, suamque laetitiam ipse literis consignavit. Supplicationibus aderat aut sustinens umbellam aut cereum gestans, quum divinum atque adorable Corpus Iesu circumferebatur. S. Vincentii De Paulis societati nomen dedit, ut pauperum casas ingredieretur ad opitulandum, panem suppeditans et corporibus et animabus. Quare optimo iure ab Episcopo Breslaviensi «potens in lingua germanica et pietate» appellatus est. In corruptissima quidem civitate Dei Famulus malorum obliscebat, quum ad Catholicos optimos oculos atque animum intenderet.

Omnia summa in eo erant, et mirum in modum athenaei doctores ei primas facile tribuebant in romana iurisprudentia, adeo ut ipse Mommsen, rei catholicae insensus, evidentiae causa confessus sit Contardum supremam laudem in ea

scientia a Germania ablaturum esse, quam Italia per illum adeptura esset. Studio expleto, aliquandiu Parisios, inde Romam divertit, ubi Leonem Summum Pontificem invisit, et ab eo inter Sacrum divino nutrimento refocillatus est.

Quatuor et viginti annos natus iurisprudentiam docere coepit primum Papiae, postea Messanae, Mutinae, et potremo iterum Papiae usque ad obitum. Juvenes auditores tantum virum scientiae causa magni faciebant; multi autem ob virtutem et singularem pietatem amore inducti etiam venerabantur.

Aestivis et autumnalibus feriis ei erat solatio Alpium iuga ascendere, unde aiebat se in solitaria et silvestri natura propius Omnipotentem esse, et melius perennem bonitatem Dei fore ut meditaretur. Eodem desiderio quo Contardus, tu quoque tenebaris, Beatissime Pater, cuius rei causa tuo luctuoso testimonio patet vestram amicitiam coniunctiorem fuisse.

Sunae, ubi quotannis rusticabatur cum parentibus ceterisque suis, in paterna domo immaturam mortem oppetiit. Ante diem tertium nonas Octobres anno millesimo nonagesimo et secundo e templo redeuntem, ubi ultimum caelestibus epulis refectus erat, vehementi febre corruptum familiares in cubili collocaverunt. Subito parochus advolavit; sed in diem morbo ingravescente, aut quia rationis expers Dei Servus factus erat, aut quia vomitione cibos reddebat, Sanctum Christi Corpus morienti afferre non potuit. Attamen in ore nullos gemitus, sed breves aegrotus habebat preces, quibus vulgo iaculatorium nomen impositum est, et olim interroganti ut valeret, respondit semper bene esse qui cum Deo esset, et quum adventum navis actuariae nunciabat tintinnabulum, Sancti Sacrificii signum dari aiebat. Denique illuxit funestissima dies. Etenim decimo sexto kalendas Novembres, aetatis suaee tertium et quadragesimum agens

annum, Dei Famulus, Extrema Unctione illitus, dulcissimam animam exhalavit. Sed cur dico funestissimam diem? In errore vessor. Namque fuit faustissima: vir innocens ingrediebatur in caelum. Aderant parentes, frater, sorores dolentissimi. Undique fama fert Sanctum obiisse.

Sed hactenus nihil aliud feci quam brevissimum vitae compendium. Nunc rem maximi momenti aggredior; eius enim virtutes heroicas explicabo incipiens a theologicis, Fide, Spe, Caritate.

Iuxta Concilium Tridentinum Fides est «humanae salutis initium, fundamentum et radix omnis iustificationis, sine qua impossibile est placere Deo, et ad filiorum eius consortium pervenire». Neque facile erat Contardo omnia credere dogmata quae a Deo tradita sunt Ecclesiae et Summi Pontificis magisterio. Politicae et philosophicae artes, omnes fere juvenes sefellerant, praesertim in scholis publicis Superioris Italiae. Et quid aliud impeditiebat quominus palam profiterentur homines veritatem doctrinae catholicae et debitum obsequium sacerdotibus, nisi timuisserent ne in vulgo contemnerentur aut in ridiculo haberentur? Sed ipse usu aut consuetudine vulgari nunquam abripi passus est, et Deo et Ecclesiae semper obtemperavit. Eius propinquai, praesertim cognati liberalem (ut dicunt) partem sectabantur; at ipse Summi Pontificis sententiae acquiescebat semper, etiam de huius imperio summo in civilibus curis. Antonius Rosmini philosophus in iis regionibus anteponebatur Aquinati, et a Contardo quoque permagni aestimabatur propter doctrinam et bonos mores, sed amicus usque ad aram in proverbio est. Quare ut Roma locuta est, et Sancti Officii tribunal philosophi propositiones reprobavit, quamvis complures auderent detrectare, statim Dei

Famulus se subiecit. Tanta cum fide obtemperabat supremae potestati!

Eadem ob causam abstinebat se a comitiis, nec ferebat suffragia de electonibus politicis, quum Summus Pontifex non expedire deliberavisset. Attamen Mediolanenses Catholici eum renuntiarunt Consiliarium in negotiis municipalibus, quo munere diligentissime functus est, divortium (oh! utinam Deus avertat semper hanc pestem a patria!) totis viribus impugnavit, aedium sacrarum piorumque operum patrocinium libenter suscepit.

Quid vero dicendum est de eius scriptis? Epistolae familiares ad conjuctos, ad amicos saepissime religionem et Fidem tractant, cuius rei in argumentum duco unas literas Berolini datas ad amicum: «... si quidem haeretici sint nulla poenaria actione reprehendendi iuxta leges humanae, iis tamen deesse supernaturales ideas; nullum enim Christianae Fidei germen inumbratum a Luthero in altitudinem crescere. Heu miserè miserum! Utinam sibi licet Spiritus Sancti unum radium fulgentem immittere in impervia corda!» Et directa oratione ita prosequebatur, quam vertere in latinum sermonem diligenter conabor: «Quandoque bellissime incurrimus in animam bonam, inter errores quasi violam venustam prope praeruptae rupis voraginem, forsitan sénem venerandum qui Christum pronus adorat, forsitan piam matremfamilias quae Deum Unum et Trinum precatur lacrymans, ut filius Christo Fidem habeat, quae Catholicis invidet templi valvas apertas quotidie... O si impudicus Virtembergensis trahi posset huc, ut aspiceret suorum facinorum fructus!» Hactenus de Contardi epistolis.

Sed aliquid dicendum est de ceteris eius scriptis. Innumera enim eius volumina et opuscula sunt commissa typis. Maxima quidem pars Fidem non tractant, sed iurisprudentiam quam profitebatur,

quam rem adeo ex animo doluit, ut statueret librum componere de accessu Christianae Fidei in ius romanum. Optimum consilium inopportuna mors abscidit.

Nihilominus superest opusculum cui titulus: *Un po' d'infinito*. Pauca ex italico in latinum verto: «Omnis creata res intelligens scit et potest se extollere ad infinitum. Quinimo est iam quiddam infiniti in omni creata re intelligenti, in quam remittitur splendor divini vultus, in hac cogitatione quae effluit ex anima immortali; et libera filia spiritus ignorat limites temporis et spatii, et evocat aetas quae fuerunt, futurasque somniant». Sed de hoc satis; brevitate enim coerces. Quid vultis amplius? Nonne ea verba exprimunt ad amussim animam humanam spiratam esse ad imaginem Dei? Dignae sunt summa laude iuridicae adnotaciones ad epistolam vicesimam S. Ambrosii. Iusserat imperator unam aedium sacrarum mediolanensis tradiri Episcopo Ariano, sed Ambrosius imperterritus iussa detrectavit. Dei Famulus validis argumentis sententiam Ambrosii sustinet, neque enim iuxta ius canonicum, neque iuxta ius romanum tantam impietatem patrari licitum esse.

In quadam ephemeride catholica de studiis socialibus scribebat auctor noster christianas doctrinas longe praestitisse ethnicis, quam sententiam probavit comparando trium scriptorum ecclesiasticorum opera, Arnobii, Lactantii et Minucii Felicis cum operibus ethnicorum aequarium.

Uno verbo, tota Contardi vita, eius scripta, sermones, exempla detegunt animam summae Fidei plenam, quam omnes, qui cum eo essent, compertam haberent.

(Ad proximum numerum)

JOSEPHUS BIROCCINI.

Usus facit virtutes, non natura.

S. BERNARDUS.

De latinarum litterarum historia paelectiones¹

X.

I. *De dicendi facultate apud priscos Romanos*. - II. *Iuris romani lineamenta; leges Regiae*. - III. *Leges XII tabularum, et iurisprudentiae initium*. - IV. *Appius Claudius Caecus*. - V. *Quid, ad summam, iudicandum sit de rei litterariae indicis primis ab U. c. saeculis*.

I. - Iam priscis ab Urbe condita saeculis, praesertim post exactos reges, quum civitas a delectis quibusdam civibus regeretur, et omnia vel in curia vel in foro apud populum agerentur, nonnullos exstisitae naturali dicendi facultate praeditos, quis dubitet, etiam si nullum exstet huius naturalis eloquentiae monumentum?

Qui Ciceronis *Brutum* s. *de claris oratoribus* vel cursim legerit, scit, illum idem conieccisse. Quis enim putet, - aiebat, singulorum virorum memoriam repetens, vim aut celeritatem ingenii Bruto illi defuisse, qui de matre sayienda ex oraculo Apollinis tam acute arguteque coniecerit, et summam prudentiam simulatione stultiae texerit et civitatem perpetuo dominatu liberatam magistratibus annuis, legibus iudiciisque devinxerit; denique collegae suo imperium abrogaverit, ad tollendam e civitate regalis nominis memoriam; quod certe effici non potuisset nisi esset oratione persuasum? Et postea quum plebs prope ripam Anienis ad tertium miliarium secessit, sacro monte occupato, nonne dicendo a Valerio discordiae sedatae sunt, tantum ut ei ob eam rem amplissimi honores haberentur, et ipse Maximus appellaretur? Et alios deinceps disertos suspicatur fuisse tum Valerium Potitum, qui post decemyralem invidiam

¹ Cfr. fasc. sup. mens. Novembr. MCMXXVII.

plebem in patres incitatam legibus et conditionibus suis mitigaverit; tum Appium Claudium, qui Senatum a Pyrrhi pace revocaverit; tum C. Fabricium qui sit ad Pyrrhum de captivis recuperandis missus orator; tum Ti. Coruncanium, quem valuisse dicendo ex pontificum commentariis appareret; tum M. Curium plebis tribunum et M. Popilium, etc. etc.

Hos omnes tamen oratores habitos esse aut omnino tum ullum eloquentiae premium fuisse, confitetur Cicero se coniectura tantum duci ad suspicendum. Quod idem nos facere par est; satis sit igitur de hac re perpaucia haec dixisse.

II. - A priscorum dicendi facultate opportuna res erit ad iuris cognitionem apud eos mentem convertere; notum est enim hoc in genere Romanos ceteros populos longe superasse, et magistros etiam posteriorum exstitisse. Quid enim sit homini a natura tributum, quantam vim rerum optimarum mens humana contineat, cuius munerus colendi efficiendique causa nati et in lucem editi simus, quae sit coniunctio hominum, quae naturalis societas inter ipsos in qua fons est legum et iuris, Romani melius quam ceteri, et clarius, vel a priscis temporibus, vel natura duce, intellexisse dicendi sunt.

Itaque vel ab initio quum tribus tribus populus constitutus esset, quarum nomina, ab origine stirpium ducta, *Ramnes* fuerunt, *Tities* (vel *Taties*) et *Luceres*, quumque singulae tribus in curias triginta descriptae essent, hinc statim *regia potestas* optimi cuiusque auctoritate et consilio fulta esse voluit, patrum *Senatu* constituto; et *populus* ipse, in *comitiis curiatis* iudicium voluntatemque suam curiatim suffragia ferens, ostendere poterat.

Vel ab initio etiam omnis res publica religione Deorum et auspiciis consecrata quodammodo fuit; et ipse Romulus, publicis rebus instituendis, ex singulis tribus singulos augures cooptavisse dicitur,

qui sibi in auspiciis essent; post Numa Pompilius, et auspiciis maioribus inventis et sacris e principum numero Pontifices quinque praeficiendo, et Salios, Flamines, Virgines vestates adiungendo, Romanorum animos feros et bellicosos religionum caerimoniis mitigavit, omnes partes earum sanctissime statuens.

(Ad proximum numerum).

FELIX RAMORINUS.

De Romanorum vestibus

Quoniam certior sum factus, notulas meas de Romanis antiquitatibus huius commentarii lectoribus non displicuisse, imo utiles inventas esse iis praesertim qui in scholis secundi ordinis versantur, libenter eas prosequar; et qui de capitibus tegumentis olim scripsi,¹ hodie de vestibus dicere aggrediar.

Quae vero a Romanis adhibita vestimenta prodidere veteres scriptores, ea pro temporum locorumque varietate multiplicia fuerunt: quandoquidem non una semper et ubi ratio in re eiusmodi obtinuit. Itaque quum de ipsis dicendum sit, praeceteris opera danda est, ut ubinam, aut quando singula usurpata fuerint, recte et ordine dignoscatur, quippe quum id sit prope maximum momentum, quod ad huius rei utilitatem possit accedere.

Celebratissimam autem ex universis aliis Romanis vestibus *Togam* primo loco producturi, ita rem totam digeremus, ut hic eius tantummodo usum, formam, materiam et colorem aperiamus; reliqua vero, ne plura simul confusionem gignant, deinde excutienda remittamus.

¹ Cfr. fasc. mens. Octobr. MCMXXVI et mens. Februar. MCMXXVII.

*

Non alio magis vestitu, quam Toga, Romanam gentem iam inde fere ab initio fuisse delectatam, multo vulgatus est, quam ut monitore indigeat. Et certe in tam sollemini consuetudine apud eam illa fuit, ut nulli, cuiuslibet ordinis conditio- nisque essent, (neque etiam ipsae olim foeminae, uti testatur Nonius XIV, 25) qui, modo per censum liceret, ea non ute- retur. Atque hinc factum est ut et *Togati* vulgo Quirites ipsi, et *Togatae* illae fabulae vocarentur, quae Romanos homines exhiberent; sicut, contra, *Palliatae*, in quas Graeci, quorum proprium fuit *Pal- lium*, inducerentur.

Praeter Romanum autem nomen, quae- cumque aliae gentes legibus Romanis viverent, ad principis populi exemplum togam induebant.

Huius vestimenti usus non nisi extra domum erat, quod propterea inter *foren- sia* recensetur. Itaque in conviviis dome- sticis locum non habuit; immo neque per urbem totis Saturnalibus, per quos dies, quasi perpetuo epularentur, ita passim non toga, sed *synthesi* (coenatoria veste, pallii ad instar) induit Romani homines ince- debant. Quare apud Martialem (XIV, 139) sub lemmate *Synthesis* dicitur:

*Dum toga per quinas gaudet requiescere lucis,
Hos poteris cultus sumere iure tuo.*

Verum etsi indubium de conviviis pri- vatis sit, togam inde penitus exsulasse, secus tamen de publicis, atque imperato- riis est sentendum, in quibus, more plane diverso, ea ipsa adhibebatur. Hinc Spartanus, in *Severo* (I), refert: «Quum rogatus ad coenam imperatoriam pallia- tus venisset qui togatus venire debuerat, togam praesidiariam ipsius imperatoris accepit». Quo quidem tempore, quoniam ita, ne impedimento foret, aptabatur, ut e superiore parte utrique brachio subasset, hac de causa «submissam» dixisse idem

videtur, in *Hadriano* (XXII), quum scripsit: «Ad convivium venientes senatores stans exceperunt; semperque aut pallio tectus discu- buit, aut toga submissa».

Ad haec nulla togae cum armis et proelis florente Republica cognatio fuit. Unde profectum, ut voces ipsae *Toga* et *Togatus* ad pacis tempora urbanamque sedem designandam vulgo fuerint accom- modatae. Hac ratione Tullius (*in Catil.*, III, 10): «Erepti estis - inquit - ex miserrimo ac crudelissimo interitu, et erepti sine caede, sine sanguine, sine exercitu, sine dimicazione. Togati me uno togato duce et imperatore vicistis». Quem ipsum eamdem ob rem «primum omnium in toga triumphum, linguaeque lauream meritum» dixit Plinius (VII, 30).

Antiquissimis tamen temporibus, inter pugnandum milites togis fuisse instructos, non unus locus est, unde intelligatur. Ea de re sic Festus scribit: «Endoproinctu, in procinctu. Significat autem quum ex castris in proelium exitum est: procinctos quasi praecinctos atque expeditos. Nam apud antiquos togis incincti pugnasse di- cuntur». Nimirum, ne tam ampla et im- plicata vestis proeliantibus impedimento foret, omnino praecingeretur oportuit, e quidem «cinctu Gabino», quem nos non multo post expediemus. Atque hinc «testa- menta in procinctu» dicta sunt, quae a mi- litibus iam iam proelium inituris fiebant; cuius instituti, in primisque togae id tem- poris praecingi solitae, diserte meminit Plutarchus in *Coriolano*.

Cave autem putas, hunc togae inter arma gestandi morem diutius perennasse; nec te decipiatur, quod aliquoties de inferioribus Romanae rei aetatibus agens Livius praebitas refert togas exercitibus, quasi vero etiam tum eae fuerint comites armo- rum. Id enim ita accipendum est, ut in castrorum tantum otio, non autem in acie usurpatae credantur, nec vero promiscue a vulgo militum, sed a primoribus modo,

ut ex eiusdem scriptoris verbis satis liquido elicetur. Is enim (lib. XXII, 54) quum et pedites et equites nominasset, his tamen solis datas meminit togas; et (XLIV, 16) missa narrat militibus triginta millia tunicarum, togarum autem non plura, quam sex millia; quippe quum illae com- munes omnibus, hae solummodo optimatum essent. Confirmat hoc totum locus Capitolini de Antonino Philosopho (27), ubi, tamquam res nova, ita traditur: «Per Brundusium veniens in Italiam, togam et ipse sumpsit, et milites togatos esse ius- sit»; tum postea: «nec unquam sagiti milites sub eo fuerunt».

Peculiare igitur maximeque proprium incolentium urbem hominum gestamen toga erat. Verum ubi tandem respublica concidit, sensim eiici illa coepita est, et eosque negligi, ut vix apud honestissi- mos quosque perstiterit, quum iam reliqui ad *lacernas* potissimum declinassent. Id- que fuit in causa, quamobrem Augustus, referente Suetonio in eius vita (40) «visa quondam pro concione pullatorum turba, indignabundus clamitans: En, ait, Roma- nos rerum dominos gentemque togatam!» Eo autem ipso aevo, quo is habitus in desuetudinem non minimum abierat, ad certa tamen obeunda munia nunquam non assumebatur. Igitur et *Salutatores*, qui summo mane salutatum potentiores ibant, et *Deductores*, qui eosdem ad forum descendentes, vel quolibet euntes assec- tabantur, his praestandis officiis togati erant. Quare Martialis (XIV, 123) cecinuit:

*Si matutinos facile est tibi rumpere somnos,
A trita veniet sportula¹ saepe toga.*

¹ Quum mos esset iis qui salutatum assetatumque optimates ibant, cibos identidem in ipso domus limine impertiri, eosdem quippe in sportulis exhiberi solitos, *Sportulae* nomine appellari placuit. Nonnunquam autem ciborum loco nummi dabantur. At elegantiores pro sportula *Coenam rectam*, idest iustum legitimamque dabant. Itaque Martialis (VIII, 49): «Promissa est nobis Sportula, Recta data est».

Et Juvenalis I:

*Nunc sportula primo
Limine parva sedet, turbae rapienda togatae.*

Ad haec patronos, quum causas age- rent, vulgo per eadem tempora fuisse toga indutos, non pauca sunt, quae indicare videantur. Pro ceteris satis sit argumen- tum e Quintiliano petitum, qui (lib. XI, 3) oratorem suum hac plane veste, tamquam illius muneris individua comite, exornat.

(*Ad proximum numerum*).

S. A.

HIEMS

Ad Raphaelem amicum.

*Acris hiems venit, nimbique et nubila caelum
Involvunt, dulces praeteriere dies.
Squallent arva gelu, rivotrum constitit unda,
Ac boreas siccis obstrepit arboribus.*

*Turba silet volucrum, tantum sub nubibus
[anser*

*Gratilat, effugiens frigus hyperboreum.
Nunc stabulo inclusus properat quibus usus
[in agris*

*Rusticus, aut lento vimine textit opus,
Vel sedet ante ignem, natique et sedula coniux
Adstant, dum fumat flava turunda foco.*

*Tu quid agis, Raphael? Doctos evolvere libros
Me iuvat et musis pellere tristitiam.
Qua dulcis fert musa pedem fugit horrida
[bruma,*

Undique et assurgunt lilia mixta rosis.

P. d. V.

*Contemne divitias, et eris locuples; contemne
gloriam, et eris gloriosus; contemne supplicia ini-
micorum, et tunc eos superabis; contemne remissio-
nem et quietem, et tunc eam recipies.*

CHRYSTOMUS.

MEDICAE NOTAE

Protrahendae vitae praecepta.

De protrahendae vitae arte multi scripserunt, nec perperam; si enim absurdum dum morbi adsunt inopinato, censenda ea est, vulgo, ex adverso, eius praecepta iuvant et utilia evadunt.

Atqui in primis memorandum est, humanum corpus quem senuerit, ab ea externa internaque facie, quam iuvenis retulerat, omnino differre, ita plane ut, et motibus et compagine, agilitatem omnem amittat, aciemque sensuum obtusam paene atque hebetem experiatur. His namque florantis iuventae dotibus rigiditas, dureties, senium denique paullatim sufficiuntur, quo tandem postremo ad obitum acclinis descensus est.

Proprium enim est senectutis, eiusque quasi peculiarem notam constituit, sedimenta quaedam fibrillarum in iuncturis terrae atque salina e phosphato plerumque atque ex calcis carbonato, vel e magnesia, vel e similibus coalescere, quibus sensim accumulatis, omissione illa totius flexibilitatis totiusque motus efficitur, qua praecepit vitae actus cohibentur, et mors naturaliter paratur. Haec est enim physiologicis et philosophicis medicis generalis opinio de senectutis natura; quamquam adnotandum est, unam hanc causam ad senectutem procurandam minime sufficere, quum in senibus una eademque aetate maturis, dissipata omnino atque distincta phaenomena illa et vario gradu effecta reperiantur, ac decrepitis quibusdam octoginta et ultra annis onustis, plurimis haud raro sociandi sint, qui vix decimum lustrum expleverint.

Quamobrem medica disciplina haud prohibetur, quominus protrahendae vitae leges tandem aliquando tradat, quum ipsas iam nobis liceat his praecepit com-

plexi verbis: Quo magis homo, cibum sumens, calcis particulas hauserit, eo magis sanguis eius calcareis huiusmodi elementis conflabitur, exsurgetque inde rigida illa hebesque ineptitudo, qua senes efficiuntur et praematura morte multatamur. At si, contra, delecti ad alendum cibi minimam calcis portionem contineant, minor etiam in sanguinis fluctibus ea erit, et quae in variis corporis nodibus insidet minuetur, vitamque longius progrederi sinet.

Quod si quis sciscitaverit qui sint igitur ad hunc finem assequendum aptissimi de legendi cibi, tria haec memorasse iuvabit:

I. Parco cibo utendum, atque ipso non nisi quantum ad vitam servandam sit satis, teraque in dies vice nunquam frequentius.

II. Pane et pastillis ceterisque e frumento paratis cibis moderate vescendum.

III. Fructus unaquaque vice sumendi, immo et ab illis initium et cumi is finis; qui enim assidue fructibus vescetur, morbos complurimos facile a se arcebit.

Nec satis; si enim exempla longissimae vitae tum ex hominum, tum ex animalium historia e summa antiquitate ad nostros usque dies depropseris, haec quoque sententia tibi praeesto erit: oxygenium quo, spirando, alimur, cum urendis corporis nostri substantiis occurrere, earum consumptionem efficere, cibique necessitatem provocare. Atque, quum in cibis terrea elementa multa et obstruentia adsint, cum his praecepit aer oxygenum coalescere atque durum effici, et rigidam morti sternere viam. Quibus detrimentis ut obviam eamus, parco cibo utendum nobis est, eo immo, qui terreis hisce elementis quam maxime sit expers. Attamen iuvare supramodum ad finem asseritur aqua arte et fistulis purgata: hanc bibamus, phosphoreisque cibis frequentius utamur, quum phosphorum senectuti praecepit deesse noscatur, eiusque deficienciae arte mederi oporteat.

At supremum totius rei iudicium, officinae anatomicae et chimicae experimentis committendum est, quibus tantum tute nos edoceri licebit, qua potissimum vescendi ratione brevem hanc in terris vitam fauste protrahamus.

DR. R. S.

Colloquia varia eademque familiaria latine composita

VI.

Ad Sancti Petri « in vinculis ».

Ruit hora, qua hospes noster ad S. Petri redditum esse promiserat. Per viam in rudera incidit, veluti rerum caducarum imaginem, immanum olim aedium probrosae Borgianae Familiae, quae ex Hispania in Italiam proiecta, in eo fuit ut imperio universam Italiam obtineret. Est et illius conclavis fortasse ruina, in quo ultimum Ioannes, Dux Candiae, coenavit, antequam per noctem confossum trucidenter in Tyberim proiceretur.

Ad haec, in vestigiis insistens Georgii Byron, clarissimi poëtae, patrum memoria, et illius Lucretiae imaginem cernit, quae passis circa frontem crinibus, e fenestra, nocturna querela fatum suum recordatur.

Primum res novas a recto tramite ipsum transtulisse timescit, mox quum Petrianum templum e longe conspexit, recipit spiritum et dulciter clivum ascendit.

Interea ipse Ostiarius, in platea deambulans, et iam morae inopportunae forte pertaesus, eum e longe salutat. Et ipse hilari vultu atque palmis per aërem expansis ei respondet. Adproximantem tandem teneris verbis alloquitur:

— Salve, bone vir. Vales?

— Valeo equidem, ut vides. Et tu vales?

— Et ego valeo, sic Deus me adiuvet...

At quiesce primum aliquantis per ut spiritum recipias, et postea...

— At, sine prius, ut tecum etiam atque etiam gratuler, quod haec ipsa urbis regio multis et ditissimis aedibus amplificetur. Gaudeo quod Roma magnae Londini civitatis exemplum sequatur!

Et quum oculis dextrorum cerneret, ad ostiarium conversus, subridens leviter ironice dicit: — Et vos, cara Dei soboles, et verum, magnum Iovis incrementum, crescit et amplias aedes conditis!

— Quid ais? Magno in errore versaris! Iam hesterna die tibi dixi has domos olim fuisse nostras... Ut fertur dixisse Maro, et nos verissime dicere possumus: *Sic vos non vobis nidificastis aves!*

Interea :

*Fit strepitus tectis, vocesque per ampla volitant,
Atria,*

et cantus popularis exauditur a multis concorditer modulatus.

— Audis?

— Admodum!

— Audis adulescentium cantus, qui post unam Professoris acroasim, se se ad alteram alacres conferunt. Sic saepe per diem ultro nostra pectora vulnere amissionis refricant. Hic erat olim magna nostrorum religiosorum domus. Hic pro loci dignitate Rectores antiquitus habitabant. Nunc vero, in maxima rerum perturbatione, aedes vetustate iam labentes removeunt, et novum Archyectorum Collegium a solo excitarunt, conclaves omni cultu e saeculi ratione exornarunt, et scalis, porticibus instauratis, discipulos ex omni Italia, auctis magisteriis praemisque propositis, in patriae decorem advocant. Absit sed a viro, Deo devoto, indignatio! ...

Hisce dictis, ad hospitem conversus:

— Eia, — inquit, — eamus. Si ante ostium adeo moramur, nos tempus teremus!

— Sit semper in promptu: « Fugit irreparabile tempus! »

— Sequere me. Agedum.

— Tuus sum. Ecce me.

— Templum hoc, ut pariter mihi videor heri tibi revelasse, vocatur quoque *Basilica Eudoxiana*, ab imperatrice huiusce nominis secunda, Valentiniani III imperatoris uxore. Haec enim, ineunte saeculo quinto, pro sua pietate in S. Petrum Apostolum templum condidit, in quo vincula Petri posuit, quibus tum Ierusalem tum Romae adstrictus fuit Apostolus. Eadem postea nomen honoremque praestitit

DEO OPTIMO MAXIMO
HIERONIMO DE RVERE TIT. SANCTI PETRI AD VINCULA
PRESB. CARDINALI ARCHIEPISCOPO TAVRINENSIS
QVI A PUERITIA ADMIRABILIS INGENII LINGVARVM SCIENTIAE
ELOQUENTIAE, PRUDENTIAE AC DOCTRINAE INSIGNE DEDIT DOCUMENTVM
VIRTUTISQUE ET NOMINIS SVI CELEBRITATE ITA SEMPER
APVD OMNES PRINCIPES ET NATIONES CLARVIT
VT VNO VNQVAM HONORIS GRADU
NON DIGNISSIMVS HABERETVR
LAELIVS ET IVLIVS FRATRES PATRVO OPTIMO P. P.
VIXIT ANNOS LXI MENSES X DIES XXVI
OBIIT SEPTIMO CALEND. FEBR. DVM COMIT. PONTIF.
IN CONCLAVI INTERESSET. MDXCII

Hic insignis meus municeps ea virtute ac pietate enituit, ut universalis propemodum cardinalium iudicio, Pontifex Maximus exoptaretur.

Tum vero, ut rei christiana laboranti adasset, turbulentissimis tempestatibus, Pontifex Maximus, Deo auctore est designatus Gregorius septimus, qui sarta tecta Ecclesiae iura servavit, plura passus, certus cuilibet se obiectare periculo, quam vel tantillum ab officio recedere.

Sed nunc inspectores plurimi huc conveniunt, non modo ad historiae memorias recolendas, sed potius ad Moysi statuam perspiciendam, quae miro artificio atque industria a Michaeli Angelo fuit confecta. Quamquam in hoc templo multa ac praeclara pictorum opera animos advenarum luminibus suis hilarant, prae ceteris et praeter omnium opinionem, abhinc aliquot saecula, primas facile refert haec

Cardinalibus *Ruverorum* familia prognotis, qui ex ingenio praescriptoque *Bartholomei del Caprino* architecti celeberrimi, labentibus annis, eam cultu splendidiore exornarunt, altaribus aptiorem in ordinem dispositis, et addita hortorum amoenitate, in sui honoris titulum honestarunt. Opus a maioribus inchoatum, Hieronymus de Ruvere Archiepiscopus Taurinensis idemque Cardinalis profligavit. Lege, hospes, hanc inscriptionem:

— Optime dicis, sodes, et nomine ipse apud nos in immensum crevit, quod, Latinarum more, Barbaros omnes extraneos appellavit.

— Quo facto artifex Iulium II cum Moyse componere est ausus, qui populum suum ab Aegypti captivitate in libertatem vindicavit. Et nunc eius propositum ad populorum memoriam revocatur.

Hic Moyses cum viginti aliis status sepulcrum Pontificis exornavisset, nisi mors omnium exspectationem interciperet. Defuncto Iulio II, et eius perierunt adulatores, eiusque corpus in Petriano sepulcro omnibus ignotum iacet. In omnibus utique monumentis vanitas rerum mortaliuum adparet; sed maxime ad insignem Moysis statuam, nos inclamare debemus: *O curas, o hominum, o quantum est in rebus inane!*

— Quam bene clauditur narratio! Cetera, si opus erit, egomet ipse meis oculis perspiciam. Et si tu mihi permittis, nec tibi erit iniucundum, dicam: « Claudi iam rivulos, pueri, sat prata biberunt. » Unum ad dam, ut mercedulam, pro munere, accipias!

Hisce dictis, auream libellam manibus accepit, et ulti libensque offerens dixit:

— Pro te et pro tuis.

Ostiarius admiratus accepit, eique proficisci adiunxit: — Faxit Deus ut cito et Anglia cum Roma in unam legem sub uno Pastore ad omnium populorum commodum coalescere possit!

I. B. FRANCESIA.

DE SACRIS NATALITHIS FESTIS APUD INFIDELES

« Ut olim venerant unde sol oritur,
« Mox unde ad vesperum festinus occidit,
« Colant ut Abraham Deum sanctissime...
Erat locutus sic Salvator gentium.
Quae mente laetus revolvebam carmina,

*Noster Gelindus peteret dum Betleem,
Colit qui gelidas plagas occiduas,
Ab Indis coepi, Sinis et epistolas,
Ipso Natalis, quod est caput, tempore,
Narrantes fusius, pulcris sententiis,
Novi quid faciant et illi populi,
Rudes quos esse dicimus nos, barbaros.
Iuvabit sane doctos nos haec noscere.*

*Enim sunt illis incolunt qui rustice
In Christianorum pagis recentibus,
Dies laetitiae, dies Natalitii!
Sic et mirantur, si Pastores alacres
Ad Iesum currunt magnis cum muneribus
Modo ad exemplum sancti Missionarii,
Narrat qui trepidus mente caelestia,
Memor volatans viderat quae in patria.
At hic quâ possit, omnibus cum careat?
Sed quid non audet rudis mens mortalium
Agat ut Numini plurimas gratias?
Venit Natalis dies! Nova sunt omnia
Apud et Barbaros! Sonat tintinnabulum,
Pendet superbe quod e duabus sudibus...
Et vectus sonitus liquidum per aërem,
Vocat silentes ad ecclesiam incolas.
Semper non adsolent in urbe commoda,
Acciti plures Templi sacris aeribus!
Enim tot rebus opprimuntur vacuis!*

*Advigilantes primo sunt praeludio
Adoraturi Virginis Infantulum...
Currunt, adsistunt, comprimuntur alacres...
Ventus si spirat, cedit si nix gelida
Trames est longus, saxosus et arduus.
Puelli et virgines, citra fidem taciti,
Et quos amantius parentes conferunt.
Transigunt noctem fervidis in precibus,
Sinit nec somnum pietas obrepere.
Ut incalescant modice, sed commode,
In medio templo excitant igniculum...
Psalmi sed ritu concinuntur integri,
Et populares renovantur cantici,
Modo qui gaudium, modo moestitiam,
Ut tempus postulat, cunctis ingeminat.
Quin imo, ritu magno sed composito
Via fit, quam vulgo Crucis nos dicimus.
Cur iter Crucis memorat Nativitas?
Nascitur Betleem, morietur Solimae,
Utrunque splendide simul conjectur!
Duas per horas durat supplicatio,
Cunarum gaudium, ludicrum, quae Crucis
Altera vice, renovat fidelibus!*

*In mediā tandem noctem pervenimus,
Et incipit Missa! Quot caeremonis
Ornatur, dissitis illis regionibus,
In quibus vires explicat religio!
Adsum et taedae, pilae incendiariae;
Et igniscentis pulveris per aërem
Volitant passim, crepitant et fulgura,
Quae lucescentes multos dent imagines.
Aeris interdum sonitus perpetuus
Illiū noctis cūmulat laetitiam.
Omnes de more summa reverentia,
Ad Christi mensulas accedunt Corporis.
Cadunt interea de caelo sydera
Novique adcurrunt festinantes plurimi.
At, at, priores venerant qui tempore
Et reficiuntur merito solatio,
Ut possint sacris initiari denuo.
Instituuntur dapes, atque adorea
Liba profusis subiiciuntur epulis,
Ut olim tulerant Pastores Parvulo.
Hic agni fumant aestuantes ferculis,
Fumant et alites, et gallinacei,
Et lac et yini sunt refertae paterae,
Quae cunctis dividit casta sobrietas,
Ut large dederat piorum caritas!
Viae clamore nunc recenti resonant,
Et primo mane, celebrante Episcopo,
Intersunt sacro, quod secundum dicitur,
Multi dignantur divo qui convivio
Et sancto infantes qui linuntur chrismate.
Fit omne castis devotisque ritibus,
Et inter fistulas personantes dulciter,
Rursus et inter pilas incendiarias...
Opus festivum currit sed ad terminum,
Missa dicatur ut solemnis tertia.*

*Et illuc saepe Missionarius perficit
Praesepe ornatum simulacris lepidis,
Ut et Franciscus monuit nos Italos.
Adest bōs mitis, caudex et auritulus!
Rudes pastores, et de longe principes
Cincti coronis et vestiti purpura,
Ab Oriente magnis cum muneribus!
Et hic atque illuc sunt balantes pecudes,
Herbam virentem carpunt, et incolumes
Sub umbra ruminant, et captant aërem,
Et aliae currunt alacres ad rivulum...
Cuncta visuntur quae depicta graphicē,
Viros delectant, pueros, et senes.
Huc tandem fessus ciet Missionarius
Suos amicos, quos salutat nomine,*

*Eosque donat crustulis et dulcibus,
Iesu dicuntur quae divina munera,
Sacro vel quodam parvulo numismate
Quod sanctae Virginis referat imaginem!
Matres interea, gestiunt quae gaudio,
Canunt cum patribus Natalis naenias,
Suam sicque promunt festi dulcedinem
Quibus compositis, dilabuntur celeres.
Magnum silentium regnat in aedibus;
Audiuntur longe voces exsultantium;
Quae nox attenuant in solitudine.
Sacerdos plurimis fessus laboribus,
Ad ostium sistit, rumores accipit
Turbae, vanescunt qui paullatim longius.
Deo filios anxius commendat optimos,
Suusque tandem restat in aedicula...
Novis sed premitur dulcibus angustis,
Suum quae pectus lancinant crudelius.
Matrem moerentem ad praesepe conspicit,
Quaerantem filium ceteris cum liberis,
Ultro quem semper Domino sacrificat,
Firmus in votis maneat ut dummodo.
Haec reminiscens tenere memoria,
Multis effusis lacrimis cum vocibus,
Sua natura prodit os proverbium,
Usus et ipso populari carmine:
« Natus est nobis pulcher hodie Infantulus
Albus, subrufus, molliter cincinnulus... »
Eum quis audivit? Unus forte hic Pusio
Pictus, et positus, honoris gratia,
Priori loco haerens et parieti...
Ei subridere dulciter visus est,
Suasque lacrimas deteruisse comiter.*

SUBALPINUS.

ANNALES

Anno MCMXXVII occidente.

Qui in praeteritarum rerum profundum
cedidit annus MCMXXVII, is subsequenti
anno civilium rerum pondus suum
integrum reliquit.

Vix enim mentis oculos per orbem
convertimus, en immutatam Sinensis re-
gionis condicionem invenimus, nisi dicere

velimus eam ob incertitudines in peius
ruisse. Armorum pariter deponendorum
navigium, in cuius adventu tot tantaeque
spes positae fuerant, altum tenet adhuc,
heu quantum procul a portu!

In Russia inter se repugnant, et usque
ad quod tempus impossibile est praevi-
dere, repugnabunt, hinc Communistarum
interna civilis ratio, inde externa, auxilia
ab iis opulentis et copiosis populis petens,
quibus natura sua obsistit.

In Balcania pax abest, imo ignem peri-
culorum plenum, in cineribus latenter,
Macedones gladio scrutantur. Inter Balti-
cas gentes concordia frustra desideratur,
atque Genevensis facta placatio inter
Lithuaniam et Polonię re minime per-
ficitur, novis disputationibus exortis.

Hae umbrae nonnullae, quas annus
decedens in novum mittit. Quamquam et
lux omnino non deest, omenque meretur,
ut quo citius meridiana fiat. Ea ex Gallia
atque Italia praesertim manabit; horum
populorum concordia, quae ex proximo
colloquio inter utriusque gentis ad exteriores
administros, Briandum et Mussolinum,
stabilis atque firma profectura praevendetur,
haec, inquam latina concordia validum
pignus erit Europae universae Locarnensi
foedere maius; quippe huic ipsi favebit.

**

Quod si post civilium rerum recensio-
nem ad religiosarum accedimus, vehe-
menti animi angore in primis videmus
Mexicanam illam in Catholicam religio-
nem insectationem, quae et Neronem, et
Diocletianum ceteraque Romani imperii
huius generis monstra in mentem revocat;
quaeque heu! ferocior ineunte anno sae-
viet, ex comitiis ad novum reipublicae
praesidem diligendum.

Ex Sinis vel his diebus nuncios pariter
audivimus vastationum caediumque in
Christianos. Evangelii illic praecones po-
tius quam in aerumnarum tempore cam-

pum deserent, strenuissime, usque ad
mortem, in solacium et in percussi et
disparsi gregis, quae possibilis foret tute-
lam, loca sua tenuerunt, ac tenent. Pro-
fecto in eversa regione illa pacis redditus
minime appetit: Dei secretum est illic, ut
in Mexico, ut in Russia. Triumphalis dies
sine dubio adveniet; ignoramus tamen
quando sancta Dei consilia compleantur!

Interim admirabilis est Romani Ponti-
ficatus magnitudo, solaciumque praebet
Catholicae Ecclesiae visio, impavide in
viis suis per omnes humanas vicissitudines
procedentis. Longe tempestatis tonitrus
perstrept; circa Pontificem futurorum
regnat securitas, quae Christi triumphum
afferant. Ille in paterno animo spinas re-
colit Ecclesiae suae dolorum, quum tamen
animus adamantinam fidem in promissio-
nibus, quas Christus Petro dedit, nunquam
amittat.

Iamvero ad almae Romae amorem,
lente licet, abscissi olim Christiani undi-
que redeunt. Annus MCMXXVII «Anglia-
nismi» discrimin attulit; annus MCMXXVIII
felicemne eius conclusionem adducet?

POPULICOLA.

VARIA

IN ANNUM MCMXXVIII
COLLEGIS AMICIS SODALIBUS
VOTA

(Acrostichon utrinque duplex)

Nonne decet vatem, Iano redeunte, canora
ferre melos cythara, pectore vota suo?
Omen amicitiae, plenum dulcedinis omen,
en iubeo musam promere rite meam;
verum ne nulla hoc teneas laudabile carmen
re, nulla nostram, lector amice, chelyn,
unum id mirere in nostro per disticha lusu,
auspiciū numeris cantet ut hisce tibi,

si hexametri prima et versus elementa sequentis
texerit extremis mens, utriusque tua!

(Scilicet ex animo tibi cuncta cupita tuisque
annus ut omnigeno munere dives eat!).

Locris in Brutiis, Kalendis Ianuariis MCMXXVIII.

ALAFRIDUS BARTOLI.

**

Caroli VII regis indolentia.¹

Carolo VII in Gallia regnante, implacabile bellum Gallos inter et Anglos exarsit; quumque initio adversa illi ute-
rentur fortuna, ad regem ex primoribus ducibus unum misere, qui exoptata diu auxilia efflagitaret, et praesens calamitates exercitus, oppida expugnata, rei pericula vehementiori oratione exponeret.

Quum is celeriter in regiam pervenisset, regem cum suis aulicis hilariter ludentem deprehendit. Quare diu exspectandum homini fuit, antequam in principis conspectum admitteretur. Tandem perhui-
maniter exceperit illum rex, qui eius dexteram familiariter prehendens, virum per cubicula deduxit, qua abacis, qua musicis instrumentis repleta, et cum eo de ludicris certaminibus, quae tunc animi causa in regia parabantur, de theatris, de comoediis loqui coepit.

Ad haec verba diu siluit prudens imperator, donec ab illo, uti fit, rex postulavit quid de spectaculis mox edendis censeret. Tunc ille, suam sententiam coactus efferre: « Mihi videtur - inquit - in toto ter-
rarum orbe haud facile quempiam inveniri posse, qui, qua tu laetitia, suum amittat ».

Responsi acumine resipuit Carolus; sermonem mutavit, exercitusque sui cladi-
bus auditis et hostium victoriis, ea protinus mandata dedit, quae opportunissima in rebus suorum afflictis desiderabantur.

¹ Italice scripsit P. SEGNERI.

Pro iudicibus mensarum elegan- tibus.

MENSES ORDO:

*Oryza Orientalium more condita.
Soleae frictae cum more tulis gerri-
neis.*

*Gallus indicus Florentino ritu decoc-
tus.*

*Iecur anserinum iure concreto ob-
structum.*

*Milletracta ad spumam lactis.
Pira.*

Locosa.

Magister Tuccio:

— Quamnam lineam duo puncta iungenem brevissimam putas?

Tuccius sine cunctatione:

— Ferriviae lineam!

Tuccius ad mercatum profectus est, ibique, per transennam vendoris cuiusdam puerilium deliciarum, dictum legit in illa taberna pretium singularum rerum una libella imminutum fuisse: peculiari igitur occasione emptores frui contendant. Tuccius mature ingreditur et mercatorem interrogat:

— Nonne adhuc tibi sunt tubulae illae, quas superioribus diebus unius libellae pretio venales faciebas?

— Certe! Sunt quot desideres! En, tuo commodo eligere potes!

Tuccius plures experitur, quumque optimam sibi invenit, canens et exsiliens, egressus viam ingreditur. Tum Mercator, in eum ira incensus:

— Heus tu, furcifer; tubae pretium solve!

Tuccius: — Ecquod pretium? Si tuba haec una libella venumdabatur, singularumque rerum pretium totidem imminutum hodie est, nonne haec tubula gratuito conceditur?

Aenigmata.

I.

Vox eadem signo natam Iovis armipotentem
Auspiciis cuius Roma superba stetit.

Vox eadem signo iuvenem, quem subvenien-
tem

Aeneae, Turni dextera stravit humi.

II.

Vox eadem sonat, ast sensus variatus et
impar.

Motu sic triplici spatium omne emetior, annos

Mehor, heu mora nulla, viam pes corripit
[actus.
Lumina, tympanum obit confinia perbene
[fixum
Quod membrum numero gaudere suis gemi-
[nato.

Aenigmata in fasciculo mens. Decem-
bris MCMXXVII proposita his respondent:
1) Nox, Nix, Nex, Nux; 2) Semen, Ne-
mesis.

STANISLAUS FUGIENS

DRAMA HENRICI NOZZII, S. I.

[4]

BILINSKIUS.

Sat est:

Hem serva; et salutato blande primitus:

Apud te fac sis.

PAULLUS.

Fiet sedulo: verba expiscabor; at...

BILINSKIUS.

Ecce adest ipsus cum Fulcio; prior occupa,
Accede. Primus occursum timendus est.

SCENA VI.

PAULLUS, STANISLAUS, BILINSKIUS, FULCIUS.

PAULLUS.

Satin' salve, mi frater o bellissime?

STANISLAUS.

Satis: et est superis gratia.

PAULLUS.

(Haec tria principio verba ex ore aegre ad-
modum

Elicui invitus: mi, frater, bellissime.

BILINSKIUS.

Egregie: agedum animum nunc obfirma
[tuum).

PAULLUS.

Gaudeo primum tua caussa, tum etiam mea.

FULCIUS.

(Nunquam cum fratre Paullum aequa urba-
num antehac
Vidi, aut tam commodum).

BILINSKIUS.

(Equidem ipse crederem,
Istius ni nossem sensum, vere hunc loqui).

STANISLAUS.

Benigne dicis, et merito te deamo:
Me arcessitum abs te significavit Fulcius.

BILINSKIUS.

In hoc quippe res vertitur.

PAULLUS.

Dicam paucis: inter meque et hos convenerat
Dudum, relicta ut urbe et hac frequentia
In suburbanum nobis aliquantis per hinc
Libeat concedere: honestus una ibi aderit
Iucundusque comitatus adolescentium,
Quibuscum genio indulgeamus libere
Et laetis voluptatibus.

BILINSKIUS.

(Hoc tacito oportuit:
Ego vervex non praemonui oblitus scilicet).

STANISLAUS.

Equidem non intervertam vestra commoda.

BILINSKIUS.

Te secum in primis adesse Paullus expetit.

PAULLUS.

Istuc est.

FULCIUS.

Quippe officium frater suum putat
Valefudinis habere rationem tuae.

STANISLAUS.

Audio; et gratia est: sed tamen...

PAULLUS.

Quid est istuc tamen?

BILINSKIUS.

(Exarsit). Sine eum, amabo, loqui quae senseris.
[tia.

PAULLUS.

Dixin' hoc fore, et mihi hunc adversaturum
[statim?

STANISLAUS.

Harum, frater, voluptatum nunquam appetens
Fui, quod tute nosti: in primis quod sciām,
Vix istas ullum posse probitati locum
Relinquere et continentiae et bonis artibus.

PAULLUS.

(Cantilenam iste veterem mihi assidue canit).

BILINSKIUS.

Ha, ha, ha! Stanislae, mihi risum moves
Cum inani istoc metu.

PAULLUS.

(At movet stomachum mihi).

FULCIUS.

Quin tu, quaeso, otioso et seculo es animo:
Hi tibi tuta praestabunt a periculo omnia.

PAULLUS.

An non certas voluptates convenire maxime
Nostrae huic aetati sapientes ipsi docent?

STANISLAUS.

Si lubet, has tu sectare: ego vero hanc unice
A puerō condidici, Paulle, sapientiam,
Me non caducis natum sed immortalibus
Debere aeterna, non caduca quaerere.

PAULLUS.

(Disrumpor).

BILINSKIUS.

Hoc a te audivimus plus millies;
Et nos, opinor, refutavimus plus millies:
Nam id apprime in vita utile esse censeo, ne
[quid nimis.

FULCIUS.

Neque absurdā ea vox est: in rebus omnibus
[ut sit modus.

PAULLUS.

Tune hunc pervicacem flectas, qui id studio
[sibi
Semper habet, studiis ut semper obsistat
[meis?

STANISLAUS.

Nolim, mi frater, sic animum inducas tuum.

PAULLUS.

Facessē hinc.

BILINSKIUS.

Quaeso, ad te redi: hic diligentius
Secum statuet, qui facto usus sibi siet.

FULCIUS.

Non gravate faciet quod tu vis. Ego spondeo.

PAULLUS.

Tune hoc recipis? Vah... mecum hoc adesto.

FULCIUS.

Subsequor.

SCENA VII.

BILINSKIUS, STANISLAUS.

BILINSKIUS.

Quid dicas?

STANISLAUS.

(Nec opinatum hoc fratris consilium
Cum mihi cetera incommodat, tum illud
[potissimum
Quod abitum meum parabam hinc hos ipsos
[dies).

(Ad proximum numerum).

Dr. JOSEPHUS FORNARI, Moderator, Sponsor.

ROMAE, TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.